

Velgjørere eller skadegjørere Bildet av Irak-krigen i norsk presse

Av Rune Ottosen

Sammendrag av paper presentert til Konferansen ”Medienes dekning av Irak-krigen” – København 17-18 november 2004

Tidligere studier av krigsdekningen i norske aviser viser at de største norske medier har sluttet opp om norsk sikkerhetspolitikk. Det man kan kalle main stream medier har på lederplass og gjennom nyhetsrapportering virket støttende i forhold til norsk deltagelse i internasjonale operasjoner og konflikter. Under krigen mot Jugoslavia deltok norske militære med støttefunksjoner i kamphandlinger for første gang siden andre verdenskrig. Under krigen i Afghanistan har norske styrker for første gang siden andre verdenskrig deltatt i kamphandlinger. Selv om det har vært nyanser i rapporteringen av disse krigene har de største norske avisene gitt sin tilsutning til norsk deltagelse på lederplass. Under Irak-krigen så vi for første gang en splittelse i synet på Norges deltagelse i krig, og i synet på forholdet til vår mektigste allierte USA. Denne splittelsen kommer til uttrykk i den påfølgende analysen av krigsdekningen i Norges største morgenavis, Aftenposten og Norges største tabloid avis Verdens Gang (VG).

Utgangspunktet for innholdsanalysen av de to avisenes dekning av krigen i Irak var et internasjonal komparativt prosjekt der medier i flere land ble sammenlignet med basis i følgende utvalgte tidspunkter før, under og etter utbruddet av Irak-krigen:

- Colin Powels tale til FNs Sikkerhetsråd (5.-7. februar 2003)
- Splittelse på toppmøte i NATO (10.-11. februar 2003)
- Hans Blix rapport til FNs Sikkerhetsråd (14.-16. februar)
- Angrepet på Irak (18.-22. mars 2003)
- Bagdad faller (8.-10. april 2003)
- Bush erklærer krigen for vunnet (2.-4. mai 2003)

Utvalget omfatter 485 artikler i VG og 288 artikler i Aftenposten. Metoden for analysen har vært en blanding av kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse.

Den første delen av paperet presenterer undersøkelsen av de utvalgte tidspunkter i de to avisene. Resultatet viser at VG og Aftenposten, inntok ulike posisjoner i sin vurdering av krigen. Aftenposten slutter seg til den norske regjeringens motstand mot krigen, mens VG beklager Norges posisjon og frykter splittelse i forholdet til USA.

Det er likevel større likheter enn forskjeller mellom Aftenposten og VG i den løpende nyhetsdekningen hva angår vinkling og kildebruk. Både Aftenposten og VG har flest norske kilder med en andel på henholdsvis 35,8% og 33,5 %. Andelen amerikanske kilder er større i VG enn Aftenposten (36,5 mot 19,2 %). VG har noe færre kilder fra land i Europa som var mot krigen (2,8% mot 7%). VG har noe færre kilder enn Aftenposten fra Irak og andre arabiske land.

Vinkling ble analysert gjennom forhåndsdefinerte posisjoner fordelt på følgende kategorier: Iraks versjon, FN-versjon, USA-versjon, norsk versjon og nøytral. I både VG og Aftenposten var den ”nøytrale” kategorien størst med henholdsvis 40,1% og 37,6%. FN-versjon var størst i Aftenposten (22,2 % mot 15,2%), mens USA versjonen var størst i VG (25,7 % mot 14,9%) Disse funnene kombinert med en kvalitativ analyse peker i retning av en bekreftelse av hypotesen for undersøkelsen om at VG hadde en mer USA-vennlig dekning enn Aftenposten.

Del to av paperet tar for seg den norske deltagelsen i krigen mot Irak. Hypotesen i denne delen av studiet var at norske medier ville være unnfallende i forhold til å ta opp potensielt problematiske sider ved det norske militære nærværet og ville akseptere den norske regjeringens offisielle syn at Norge ikke er en del av okkupasjons hæren, men at den utgjør en humanitær styrke under FN-mandat. Hypotesen ble testet ved å se på mediedekningen av de norske soldatenes avreise til Irak i juli 2003 og deknningen av en tale professor i strafferett, Ståle Eskeland, holdt i Oslo militære samfund. I talen hevdet Eskeland at den norske deltagelsen i krigen mot terror var et grunnlovsbrudd og i strid med folkeretten. Analysen omfatter søk etter referat av talen i databasen A-tekst som omfatter Norsk Telegrambyrå (NTB) og åtte norske aviser.

Funn fra søket i databasen viser at det bare var NTB og den venstreorienterte avisen Klassekampen som dekket talen gjennom en nyhetsmelding og at det bare var i Klassekampen at det ble en påfølgende debatt om de prinsipielle spørsmålene som Eskeland reiste. Man skal være varsom med å trekke for vidtgående konklusjoner av en case, men mye tyder på at det forekommer selvsensur om kontroversielle temaer som at Norge kan risikere å bli delaktige i handlinger som er i strid med folkeretten. Ved hjelp av Pierre Bourdies begrep doxa diskuteres hvorvidt de potensielt ubehaglige sidene ved norsk militær deltagelse forblir i ”lukkede rom” (doxa) og ikke blir gjenstand for løpende nyhetsrapportering som kan bidra til offentlig debatt.